

TIPS PÅ UPPSATSÄMNEN

När Värmland sattes på hjul

Genom SFS 1906:90 ålades länsstyrelserna att upprätta register över automobiler och motorecyklar från och med 1907. I landskansliets arkiv, volymerna C IX:1-3 samt 7-16, finns det samlade bilregistret fram till 1923. Här ges goda möjligheter att undersöka hur motoriseringen av Värmland startade. Vilka var det som skaffade fordon? Var bodde de? Vad var det för typ av fordon och vad användes de till?

Lästips

Drömmen om bilen. Årsboken "Fataburen" 1997. Stockholm 1996.

Heurgren, Vendela. När bilen drabbade landsbygden: om den svenska landsbygdens motstånd och inkorporering av bilen under 1900-talets första decennier. Stockholm 1995.

Arbetsmiljö och olycksfall

1890 infördes yrkesinspektioner till följd av föregående års lag mot yrkesfara.

Yrkesinspektionerna granskade inledningsvis endast industriarbete, men från 1912 omfattades alla arbetsplatser med undantag för vissa områden som stod under tillsyn av särskilda inspektörer (t ex bergmästaren). Yrkesinspektionen i Karlstads distrikt omfattade Värmland, Örebro och Dalsland. Användbara handlingar kan t ex vara protokoll 1890-1938 (vol A 1:1-5), verksamhetsberättelser 1890-1978 (vol B 2:1-15) och olycksfallsberättelser 1920-1952 (vol B 3:1-6). Man kan t ex undersöka vilka branscher som var mest olycksdrabbade och hur attityderna var gällande arbetsgivarens respektive arbetstagarens ansvar. Vissa bolagsarkiv kan även vara användbara eftersom det kan finnas handlingar från arbetarskyddskommittéer, som kan berätta om preventiva åtgärder för att förhindra olyckor.

Lästips

Olycksfall i arbete. Kommerskollegiums avdelning för arbetsstatistik 1908-Stråby, Arne. Arbetsmiljö av igår. Stockholm 1984.

Sund, Bill. Makt och arbetsskador under 1900-talet. Stockholm 1990.

Så formades tryggheten - socialförsäkringssystemet byggs upp

I många av de bruksarkiv som finns bevarade finns åtskilliga handlingar som berättar om hur man sörgt för bruksbefolkningen vid arbetsskador, sjukdom och ålderdom. Man finner uppgifter i t ex kapitalböckernas konton, i liggare och specialer över fattiga och gratialister osv. I dessa fall var det arbetsgivaren som tog initiativet till något som kan liknas vid tidiga sjukförsäkringar. Under 1870- och 80-talen började även yrkessammanslutningar bilda enskilda sjuk- och begravningskassor. Deras verksamhet kom att så småningom erhålla statsbidrag och reglerades då genom SFS 1891:81 och SFS 1910:77. De enskilda kassorna utgjorde starten på det som från och med 1963 blev de allmänna försäkringskassorna. Det finns 122 st olika små sjukkassearkiv bevarade under arkivbildarnamnet "Värmlands läns försäkringskassor". De innehåller handlingar från tiden 1877-1961, med en geografisk spridning över hela länet. Bland de bevarade handlingarna kan nämnas protokoll, sjukjournaler, medlemsmatriklar och räkenskaper. Goda möjligheter bör finnas att kunna jämföra olika delar av länet under olika tidpunkter. Vilka var det som tog initiativ till att bilda kassorna? Vem fick ersättning och varför? Tänk även på att det kan finnas arkiv efter vissa kassor både i bruksarkiven och i Folkrorelsernas arkiv.

Lästips

Broberg, Rolf. Så formades tryggheten: socialförsäkringens historia 1946-1972. Stockholm 1973.

Hallgren, Sive. Från allmosa till rättighet. Stockholm 1986.

Sollinger, Günther. Sjuk- och begravningskassor och andra understöds-kassor i Kungliga bibliotekets samlingar. Stockholm 1985.

Thuvander, Nils. Sjuk- och begravningskassor i Karlskoga under 100 år. Karlskoga bergslags hembygdsförenings skriftserie 1. 1986.

Kvinnor i statens tjänst

Kvinnans inträde på arbetsmarknaden skedde delvis genom att möjligheter öppnades i statens tjänst. Postverket och Televerket utvecklades starkt i slutet av 1800-talet och beredde arbeten åt kvinnor. För båda verksamheterna kan kvinnornas situation på arbetsmarknaden studeras närmare. Vilka kom i statlig tjänst och hur togs de emot? Användbara arkiv kan vara: Posten Karlstad har en personalförteckning omfattande tiden 1864-1921 (vol D 3:1), inkomna skrivelser och cirkulär från Kungl.Generalpoststyrelsen (vol E 1:1-29). Därtill finns tryckta cirkulär från 1862- och tryckta personalmatriklar. I diverse telefonstationsarkiv finns personalförteckningar/liggare (Karlstad 1898-1924 vol D 2:1, Filipstad 1892-1917 vol D 2:1), cirkulär från Kungl.Telegrafstyrelsen 1866-1907 (Filipstad vol B 2:1-3) och växelstationskontrakt (Arvika 1900- vol F 1:1-2, Filipstad 1900-1943 vol F 1:1).

Lästips

Lundgren, Britta. Allmänhetens tjänare: kvinnlighet och yrkeskultur i det svenska postverket. Umeå 1990.

Mårtensson, Christina: Tjänstebefattning som kan för henne vara passande. Uppkomst och utveckling av könsbundna befattningar vid Telegrafverket 1865-1920. Göteborg 1999.

Rummet vidgas: Kvinnor på väg ut i offentlighet ca 1880-1940. Stockholm 2002.

Sellerberg, Ann-Mari. Kvinnorna på den svenska arbetsmarknaden under 1900-talet. Lund 1973.

Slavar, rebeller och gifta fröknar: tolv kvinnliga tjänstemän berättar och två forskare kommenterar. Stockholm 1998.

Wikander, Ulla. Kvinnoarbete i Europa: 1789-1950: genus, makt och arbetsdelning. Stockholm 1999.

Vägen till ett eget hem

1905 infördes möjligheten att erhålla statsunderstöd för byggande av egnahem. De styrande såg bl a möjligheter att effektivisera jordbruket, erhålla bättre boendeförhållanden för den arbetande befolkningen och minska emigrationstrycket. Vissa tankar fanns också om att den arbetande befolkningen fostrades till ansvarstagande samhällsmedborgare om man ägde ett eget hem. Hushållningssällskapen och kommunerna administrerade egnahemslånen fram till 1940 då särskilda egnahemsnämnder inrättades. I egnahemsnämndens arkiv finns vissa serier av handlingar som kan berätta mer om de som erhöll egnahemslån. Avräkningsböcker med samtliga låntagare 1905-1940, visar vilka som beviljades lån och för vad (vol G 5 A:1-29). Ett antal ansökningar finns bevarade vilka ger en inblick i den sökandes sociala situation och låter även den sökande motivera grunden till lånebehovet (ett fåtal i vol F 3 A:1 för tiden 1915-1920 samt en omfattande topografiskt ordnad svit av handlingar i vol F 1 A:1-22). Dessutom kan nämndens protokoll användas för tiden 1940-1948 (vol A:1-2). I Värmlands läns hushållningssällskap finns ett litet delarkiv kallat Egnahemsnämnden. Stöd kunde också utgå till arbetare på bruksorter via bruksbolagen.

Lästips

Ahrén, Hans. Radhuset som folkbostad. Göteborg 1980.

Bergold, Carl Erik. Bostadsbyggande i Uppsala 1900-1950. En aspekt på folkhemmets framväxt. Uppsala 1985.

Jonsson, Leif. Från egnahem till villa: enfamiljshuset i Sverige 1950-1980. Uppsala 1985.

Stavenow-Hidemark, Elisabet. Villabebyggelse i Sverige 1900-1925. Stockholm 1971.

Vikström, Eva. Platsen, bruket och samhället. Tätortsbildning och arkitektur 1860-1970. Umeå 1991.

När telefonen kom till byn

Telegrafan och telefonen är exempel på uppfinningar inom infrastruktur- och kommunikationsområdet som krympte avstånden i världen. Riksdagen fattade beslut 1889 att ett rikstelefonnät skulle byggas. Förutom Televerket fanns också privata aktörer på marknaden som skaffade egna nät, eller avsåg koppla ihop sig med riksnätet. Hur skedde utbyggnaden i Värmland? Vilka skaffade sig telefon i början? En förteckning över telefonkontrakt vid centraltelefonstationen i Karlstad 1898- kan ge svaren (Karlstads telefonstation vol F 1:1). Några privata aktörers arkiv finns också bevarade, vilka kan ge inblickar i problem man hade att lösa kring frågan om utbyggnad av telefonin: Nordmarks härads telefonförening 1886-1906, Persbergs telefonförening 1885-1901 och Höljes telefonförening 1913-1952 (i Norra Finnskoga kyrkoarkiv vol P II:1).

Lästips

Tahvanainen, K.V. 140 år i ledningen: Televerket 1853-1993. Stockholm 1993

Kvinnor som företagare

I landskansliets arkiv finns det s k handelsregistret, vilket omfattar de affärsrörelser som startades på landsbygden under perioden 1888-1959 (vol C I:1-29). Ett topografiskt samt ett alfabetiskt hjälpregister finns också om man söker särskilda affärsrörelser. Med utgångspunkt från handelsregistret är det möjligt att kartlägga andelen kvinnliga företagare bland dessa. Vilka branscher gjorde kvinnor inbrytningar i omkring förra sekelskiftet? Om man vill göra jämförelser med städernas affärsliv, använder man städernas handelsregister som fortfarande finns kvar på länsstyrelsen, ingående i allmänna sektionens arkiv 1959-1971: Arvika (vol C I kb:43-50b), Filipstad 1888-1959 (C I kb:51a-53), Karlstad och Kristinehamn (beteckningar saknas). Några förteckningar över näringsidkare finns levererade till Värmlandsarkiv, då ingående i rådhusrätternas och magistraternas arkiv. Några förteckningar över näringsidkare före 1888 finns dessutom bevarade i kronofogdearkiven, och rör då landsbygden. Som referens kan även tryckta adress-, handels- och industrikalendrar användas. Ett urval årgångar finns bevarade i Arkivcentrums referensbibliotek.

Lästips

Rummet vidgas: Kvinnor på väg ut i offentlighet ca 1880-1940. Stockholm 2002.

Sellerberg, Ann-Mari. Kvinnorna på den svenska arbetsmarknaden under 1900-talet. Lund 1973.

Wikander, Ulla. Kvinnoarbete i Europa: 1789-1950: genus, makt och arbetsdelning. Stockholm 1999.

Samhället i kristid

Även om Sverige undvek att dras in i andra världskriget så påverkades ändå vardagslivet påtagligt. Vissa varor ransonerades och samhället vidtog en rad åtgärder för att hushålla med resurserna. Statliga kristidsstyrelser inrättades i länen, vilka upprätthöll kontakterna med

kommunernas kristidsnämnder. Vilka åtgärder vidtogs egentligen? Hur organiserades arbetet? Vilka kontrollmedel användes av myndigheterna? Kristidsstyrelsen i Värmlands län organiserades i tre avdelningar: kansliet, kontrollbyrån och bränslekontoret. I arkiven efter dessa avdelningar finns bevarat protokoll, register över producenter, deklARATIONER från livsmedelsproducenter, licenser och ansökningar etc. Mycket lokalt material finns från de värmländska kommunerna.

Lästips

Friberg, Lennart. Styre i kristid: studier i kristidsförvaltningens organisation och struktur 1939-1945. Stockholm 1973.

Månsson, Olle. Industriell beredskap: om ekonomisk försvarsplanering inför andra världskriget. Stockholm 1976.

Wijk, Johnny. Svarta börsen: samhällslojalitet i kris: livsmedelsransoneringarna och den illegala handeln i Sverige 1940-1949. Stockholm 1992.

Textilindustrin i Karlstad

Det är inte så många år sedan den sista textilindustrin försvann från Karlstad. Från slutet av 1800-talet och framåt fanns ett antal företag som var verksamma inom textilbranschen. Denna bransch är lite utforskad, åtminstone ur värmländsk synvinkel. Undersökningar kan göras kring t ex personalrekrytering, produkter, kunder och marknad. Relativt mycket handlingar finns kvar efter Karlstads spinneri & väfveri AB och Klaraviks trikåfabrik. Mindre arkiv finns också bevarade efter Nelsons skandinaviska strumpfabriksaktiebolag, Karlstads strå- och filthattsfabrik och AB B.Bergson & söner. Dessa ingår i Wermlandsbankens arkiv och kan omfattas av banksekretessen. Ett antal arkiv finns dessutom från handelsrörelser med anknytning till textilbranschen: Ekelöf & Svensson, Haga garn- och trikåaffär, Nyströms klädeshandel, Levin Klein Efr. I Folkrörelsernas arkiv för Värmland finns ett antal fackföreningsarkiv från beklädnads- och textilarbetareförbunden.

Lästips

Tekohistorik från Värmland. Karlskoga 1995.

Textil och beklädnadsindustrin: specialundersökning. Kommerskollegium. Stockholm 1914.

Topelius, Ann-Sofi. Damastduktyg och verksamheten vid Vadstena fabrik 1753-1843. Stockholm 1985.

Informationsspridning från predikstolen

Från predikstolarna i de svenska kyrkorna spreds inte bara teologiska budskap: världsliga nyheter förmedlades också. Genom bevarade kungörelser och kyrkojournaler är det möjligt att undersöka vilken information som spreds och vem som stod bakom budskapet. Före pressens genombrott var de nyheter som förmedlades via kyrkan en viktig kanal för informationsspridningen. Kyrkojournaler finns oftast bevarade i de kyrkliga församlingarnas arkiv under seriebeteckning G II eller P. Kungörelser finns bevarade i följande församlingars arkiv: Bjurtjärn (vol P:1), Brattfors (vol P:2), Brunskog (vol J:2, J:4), Ekshärad (vol P:3), Filipstad (vol C:3), Fryksände (vol J II:1), Karlstads stads (vol P II a:1), Kroppa (vol C:1), Köla (vol K I:1), Ransäter (vol P I:2), Sunnemo (vol P I:2) och Västra Ämtervik (vol P:1). Två samlingar av kungörelser med tyngdpunkten på 1800-talet finns bevarade i Nyeds församlingsarkiv (register finns) och Visnums församlingsarkiv. En svit av tryckta länskungörelser finns bevarade i Arkivcentrums bibliotek från 1754 och framåt.

Lästips

Reuterswärd, Elisabeth. Ett massmedium för folket: studier i de allmänna kungörelsernas funktion i 1700-talets samhälle. Lund 2001.

Hälsovård vid brunnen

Vid välkända brunnsorter som Loka, Medevi och Ramlösa tog människor del av det hälsobringande vattnet. Brunnslivet fanns även i Värmland, om än i mer anspråkslös form. Några brunnsarkiv finns bevarade. Från Gillberga brunn finns brunnsdirektionens protokoll, förteckningar över badgäster samt räkenskaper, ingående i Gillberga församlingsarkiv (vol K V:4 och L V d:1-2). Från Kalhytte brunns- och badhusdirektion finns protokoll bevarade (AF 91). Frågeställningar kan röra vilka det var som nyttjade brunnen, hur verksamheten finansierades och vilka som var intressenter bakom verksamheten.

Lästips

Mansén, Elisabeth. Ett paradiset på jorden: om den svenska kurortskulturen 1680-1880. Stockholm 2001.

Fattigvården före kommunernas tid

När de borgerliga kommunerna inrättades 1863, kom de sociala frågorna att bli ett av de viktigaste ansvarsområdena. Ansvaret flyttades från de kyrkliga kommunerna, som tidigare svarat för bl a fattigvårdens organisation. Det faktiska arbetet kan följas i de kyrkliga arkiven. Man kan undersöka vem som fick (respektive inte fick) understöd och på vilka grunder? Användbara serier av handlingar är protokoll från sockenstämman och fattigvårdsdirektionen samt fattigvårdsräkenskaper. Denna typ av handlingar finns bevarade i de allra flesta kyrkoarkiv.

Lästips

En annan historia: om dårarna, drinkarna, hjonen och fångarna genom tiderna. Stockholm 1979.

Ideologi och socialpolitik i 1800-talets Sverige: fyra studier. Uppsala 1978.

Montgomery, Arthur. Svensk socialpolitik under 1800-talet. Stockholm 1951.

Söderberg, Johan. Agrar fattigdom i Sydsverige under 1800-talet. Stockholm 1978.

Förläsningskommittén - ett försök till lokal konfliktlösning?

Under 1830- och 40-talen inrättades förläsningskommittéer i ett antal församlingar. Syftet var att försöka medla i tvister mellan församlingsborna, och därmed stävja osämja och i förlängningen dessutom förhindra att tvister belastade de civila domstolarna. Flera undersökningar kan göras kring kommittéernas verksamhet. Vilka typer av ärenden hanterades? Lyckades man i sina uppsåt? Vilka var aktörerna bakom? Ett urval protokoll och vissa andra handlingar finns bevarade i kyrkoarkiven från följande församlingar: Frykerud (vol K V:3), Gåsborn (vol K III:1), Hammarö (vol K III a:1), Långserud (vol K V:1), Nor (vol K III:1 och K V:3), Norra Finnskoga (vol K I:1), Östervallskog (vol K I:5 och K V:3) samt Östra Ämtervik (vol K V:3). Dessutom finns handlingar i Filipstads rådhusrätt och magistrat (vol A III:3).

Lästips

Losman, Beata. Kvinnor, män och barn på 1800-talets svenska landsbygd. Göteborg 1986.

Sundin, Jan. Från konfliktlösning till social kontroll. Lokalsamhället och brottsligheten 1600-1840. I Sveriges Släktforskarförbunds årsbok 1993.

Den utsatta familjen: liv, arbete och samlevnad i olika nordiska miljöer under de senaste tvåhundra åren: en antologi från Familjehistoriska projektet vid Historiska institutionen, Uppsala Universitet. Stockholm 1983.

Några aspekter av skiftesrörelsen

Skiftesrörelsen innebar en stor förändring för landsbygden. Bysamhället sprängdes och många påfrestningar och tvister uppstod kring t ex husflyttningar. Källorna till skiftesrörelsen står att finna på flera olika ställen. Det lokala lantmäterikontorets arkiv med dess akt- och kartmaterial är ett naturligt förstaval. De källorna kan kompletteras med handlingar i Värmlandsarkiv. I vissa gårdsarkiv finns bevarat skifteshandlingar: t ex Rudsgården i Köla, Byskrinet i Viberg i Väse, Södra Arneby i Sunne (i Rottneros bruk vol F 1:1), Olsäter (AF 139) samt Värmlands Museums gårdshandlingar (topografiskt register finns). I vissa fall krävdes domstolsförhandlingar för att lösa uppkomna konflikter. I nära anslutning till häradsrätterna inrättades särskilda ägodelningsrätter. De arkiven är små till omfång och innehåller mest protokoll och förteckningar över mål. Länsstyrelsens arkiv innehåller också handlingar som berör följderna av skiftesverksamheten (t ex landskontoret vol F XII:3).

Lästips

Bönner, Anders. När byn skiftades: en berättelse om en by. 1985.

Pauli, Ulf. Lantmäteri och kulturhistoria: handbok i forskning i lantmäteriarxiv. Malmö 1981.

Pauli, Ulf. Mark blir karta: kartan som källa till lokalhistorisk och släkthistorisk forskning. Lund 1990.

Åberg, Alf. När byarna sprängdes. Stockholm 1979.

Vem läste vidare? - rekrytering till den högre utbildningen

Det fanns vissa möjligheter att utbilda sig vidare i samhället. För många var det kanske början på en yrkesbana som präst, eller kanske en tjänst inom den statliga förvaltningen. I läroverksarkiven finns mycket information om de som genomgick utbildningen. I t ex inskrivningsmatriklar belyses den sociala bakgrunden, och i många fall görs också en uppföljning av elevens karriär senare i livet. Det är långt ifrån bara elever från bättre bemedlade familjer som förekommer i materialet. Den sociala rekryteringen under olika perioder är givetvis något som kan undersökas närmare. De äldsta matriklarna finns i Karlstads högre allmänna läroverk (1693-). Ett motsvarande (men yngre) material finns i läroverksarkiven i Arvika, Filipstad och Kristinehamn. Ett antal arkiv finns också från andra delar av det dåtida skolsystemet: högre folkskolor, mellanskolor och samrealskolor. Undersökningar om rekrytering till läraryrket kan göras i folkskoleseminariets arkiv. Inskrivningsmatriklar samt ansökningshandlingar (även för de som inte antogs) finns bevarade för tiden 1848-1969.

Lästips

Richardson, Gunnar. Svensk utbildningshistoria: skola förr och nu. Lund 2000.

Åkerblom, Sigfrid. Läroverkselev i Karlstad: minnen från seklets början. Karlstad 1982.

Årsböcker i svensk undervisningshistoria.

De första biblioteken

I mitten av 1800-talet inrättades de första sockenbiblioteken. Föreningen för spridning av nyttig folkläsnings i Karlstads stift gav stöd. I regel finner man spåren av sockenbiblioteken i kyrkoarkiven. Det kan finnas bevarade räkenskaper och utlåningskataloger, men det är också värt att studera protokoll från sockenstämma och kyrkoråd samt visitationsprotokoll och inventarieförteckningar. Bra material finns i bl a följande församlingsarkiv: Brunskog (vol K

V:4), Frykerud (vol K V:3), Grava (vol K I:6), Millesvik (vol K IV a:1), Norra Råda (vol P II:4-7), Ny (vol P:4-6), Rudskoga (vol K V:1) och Sunne (vol P:2). Med ledning av bokbeståndens sammansättning kan man t ex undersöka vilken litteratur som egentligen bedömdes vara "nyttig".

Lästips

Hansson, Joacim. Om folkbibliotekens ideologiska identitet. Lic.avhandling. Borås 1998.

Ristarp, Jan. Mitt i byn! Om det moderna folkbibliotekets framväxt. Lund 2001.

Sjösten, Nils-Åke. Sockenbiblioteket - ett folkbildningsinstrument i 1870-talets Sverige: en studie av folkskoleinspektionens bildningssyn i relation till sockenbiblioteken och den tillgängliga litteraturen. Linköping 1993.

Sparre, Birgitta. Arvikas bibliotekshistoria 1901-1957. Magisteruppsats. Bibliotekshögskolan i Borås 1999.

Sparsamhet - en dygd?

I vissa församlingar bildades husbondeföreningar under 1870-talet. Syftet sades vara att stimulera befolkningen till sparsamhet och samtidigt uppmuntra till insättningar i ränte- och kapitalförsäkringsanstalten. Tankar om dygdiga, och ansvarskännande medborgare fanns med i bilden. Undersökningar kan göras kring ideologin bakom husbondeföreningarna, aktörerna bakom, medlemmarna osv. Några lokala föreningars arkiv finns bevarade: Kristinehamns och Varnums husbondeförening (delar i både Värmlandsarkiv och Folk rörelsearkivet) och Karlstads husbondeförening (hos Folk rörelsearkivet). Protokoll, reglementen och medlemsförteckningar finns även i ett par kyrkoarkiv: Dalby (vol P I:2), Norra Finnskoga (vol P I:2-3), Sunne (vol K V:1) och Visnum (vol P:10).

Lästips

Dygder som duger? : sparsamhet, flit och hederlighet: nio unga forskares reflexioner. Stockholm 1998.

Minnesskrift utgiven i anledning av Wermlands ränte- och kapitalförsäkringsanstalts 50-åriga tillvaro. Karlstad 1929.

Reaktioner mot emigrationen

När emigrationsutredningen tillsattes 1907 hade man börjat att skönja negativa effekter av emigrationen från Sverige. Nationalföreningen mot emigration bildades samtidigt i Stockholm och verkade lokalt genom länsbyråer. Dessa skulle på olika sätt försöka att motverka emigrationen: propaganda, förmedling av arbete och egnahemslån var några exempel på motmedel. I arkivet efter värmlandsbyrån av Nationalföreningen mot emigration finns bevarat brevkoncept, stadgar och matriklar. Undersökningar kan göras kring arbetsmetoderna och de engagerade i verksamheten. Det kan också vara intressant att jämföra nationalföreningens propaganda med emigrantagenternas. Vilken bild målar de upp av Sverige och Amerika? Frågeställningarna bör även kunna appliceras på handlingar i Emigrantregistrets samlingar.

Lästips

Emigrationsutredningen. Betänkande samt bilagor. Stockholm 1908-1913.

Lext, Gösta. Studier rörande svensk emigration till Nordamerika 1850-1880. Göteborg 1977.

Olausson, Peter. Värmlänningar i rörelse. Karlstad 1997.

Runeby, Nils. Den nya världen och den gamla: amerikabild och emigrationsuppfattning i Sverige 1820-1860. Stockholm 1969.

Kyrkan i det sekulariserade samhället

Svenska kyrkans roll och betydelse i lokalsamhället har förändrats i takt med samhällets sekularisering. Arbetsformer och samhällsinflytande har säkerligen varierat mellan församlingar på landet och i staden, och mellan olika delar av länet. Kyrkans skiljande från staten har bl a resulterat i att de kyrkliga arkiven t o m utgången av år 1999 börjat att överlämnas till arkiven. Härmed öppnas spännande forskningsmöjligheter. I de flesta kyrkoarkiv finns relativt mycket handlingar som belyser det frivilliga församlingsarbetet (t ex "Föreningen unga makar" i Svanskog), vilket kan ge en inblick i vilka frågor man ansett vara viktiga att engagera sig i. I protokoll från kontraktsmöten (i kontraktprostarkiven) och årsberättelser inför prost- och biskopsvisitationer belyses de större utvecklingsdragen i respektive församling. Jämför olika typer av församlingar.

Arkiv

Kyrkliga församlingar: P-serierna (om frivilligt arbete), M-serierna (visitationer)
Kontraktprostarkiv
Domkapitlet (Karlstads stiftkansli)

Lästips

Bergström, Carin: Kyrkplatsen som socknens centrum. Stockholm 1992.

Martling, Carl Henrik: Fädernas kyrka och folkets: svenska kyrkan i kyrkovetenskapligt perspektiv. Stockholm 1992.

Tegborg, Lennart: Folkskolans sekularisering 1895-1909: upplösningen av det administrativa sambandet mellan folkskola och kyrka i Sverige. Stockholm 1969.

Tidevarv komma, tidevarv försvinna: om det kyrkliga kulturarvet i Värmland och Dalsland. Karlstad 1997.

Flottningen på värmländska vattendrag

1991 genomfördes den sista flottningssäsongen i de värmländska vattendragen. En månghundraårig tradition upphörde. Kring flottningen finns många aspekter som borde utredas närmare: säsongarbetet, arbetsorganisationen, flottgodsintressenterna, teknikutvecklingen, de miljömässiga ingreppen i vattensystemen osv.

Arkiv

Billerud, huvudkontorets dossierarkiv
Fryksdalens och Klarälvens flottningsföreningar samt ett antal mindre flottningsföreningar
Flottarnas fackliga organisationer (FA)
Uddeholm, centraförvaltningens dossierer

Lästips

Flottning: vattendragen, arbetet, tekniken. Nordiska Museet. Stockholm 2000.

Lundén, Bo: Flottningen på Klarälven. Ekshärad 1986.

Övrigt

Besök på Dyvelstens flottningsmuseum

Värmlands vita kol - kraftverksutbyggnaden

Kraftförsörjningen tillhör fortfarande en av de mest omstridda frågorna. Lite forskning har dock gjorts kring värmländska förhållanden. Fanns det överhuvudtaget någon debatt i pressen eller bland allmänheten när de värmländska älvarna började att byggas ut under 1900-talet? Vilka var aktörerna? Hur hanterades utbyggnadsprogrammen praktiskt och finansiellt?

Beaktade man några miljömässiga aspekter? Även regleringen av Väneren kan utredas ur liknande aspekter. Konflikter kan ha slutat i domstol. Före vattendomstolens inrättande (1919) återfinns dessa mål i resp. häradsrätts domböcker.

Arkiv

Fryksdalens flottningsförening, serie F 2 "Handlingar rörande kraftstationer, dammar och vattenreglering"

Länsstyrelsen i Värmlands län: landskansliets senare leverans med handlingar angående Vänerens reglering samt landskansliets äldre leverans med handlingar angående Skagerns reglering

Mölnbacka-Trysil efter 1939, handlingar om kraftverk, Höljesdammen mm

Uddeholm AB, Centraförvaltningen, elektriska avdelningen samt handlingar om juridik och ombudsmannaavdelnings dossierer

Västerbygdens vattendomstol (Vänersborgs tingsrätt)

Lästips

Bjurling, Oscar: Gullspångs Kraftaktiebolag 1906-1981: ett kraftföretags historia under tre kvartssekel. Örebro 1981.

Brunnström, Lasse: Elkraft & Kraftverk. Umeå 1992.

Fletcher, John: Uddeholmskraft. Något om Klarälvens roll i Värmlands kraftförsörjning.

Nationen och hembygden, VII. Uppsala 1956.

Jakobsson, Eva: Industrialisering av älvar: studier kring svensk vattenkraftutbyggnad 1900-1918. Göteborg 1996.

Personaltidningar

Under 1940- och 50-talen lanserade många företag egna personaltidningar. Både personal och kunder skulle ges en inblick i företagets verksamhet. Det vore av intresse att undersöka vad det egentligen var som företagen ville visa upp. Förändras innehållet i tidningarna och valet av vad som ska förmedlas över tid? Exempel på värmländska personaltidningar är Vi Uddeholmare/Udden (Uddeholm AB), Billerunt/Billerudsörnen (Billerud AB), Slaggstänk (Lesjöfors AB), Bågspännaren (Rottneros AB) och Avista (Värmlandsbanken).

Källor

Personaltidningar i arkiv eller bibliotek

Lästips

Segefeldt, Claes-Henry: Den interna tidningen. Stockholm 1989.

Polisen i förvandling

Polisen är en organisation som genomgått många förändringar genom åren både gällande organisation och arbetsuppgifter. Många aspekter av polisens arbete kan undersökas.

Vilka var det som blev poliser? Ansökningshandlingar till omorganisationen av polisen i Kristinehamn 1915 finns bevarade liksom polisskolans arkiv från 1950-60-talet. Man kan t. ex. jämföra förstatligandet av polisen 1965 med omorganisationen i Kristinehamn 1915.

Bland polisens arbetsuppgifter i äldre tid ingick mycket som vi idag kanske har svårt att förknippa med polisiärt arbete. Hur kunde det dagliga arbetet se ut för stadsfiskaler, kronolänsman och landsfiskaler?

Arkiv

Kristinehamns stadsfiskal: handlingar angående poliskåren (två delarkiv)

Kronolänsmansarkiv
Landsfiskalsarkiv
Landsfogden i Värmlands län: handlingar angående personal
Statens polisskola, avdelningsskolan i Karlstad

Lästips

Bergman, Kjell: Poliser mellan klassförtryck och brottsbekämpning. Göteborg 1990.
Järbe, Bengt: Polisen i Stockholm förr och nu. Stockholm 1975.
Polisminnen. Svenskt arbete och liv nr 17. Stockholm 1953.

När elektriciteten kom till byn

Utbyggnaden av elförsörjningen i länet hör till 1900-talets stora projekt. Sannolikt skedde det i ojämn takt, och inte helt smärtfritt. Det är möjligt att punktundersöka olika delar av länet och jämföra hur man löst elektricitetsfrågan. Vilka har varit drivande krafter bakom? Vilka organisationsformer har använts? Vilka kontakter har tagits?

Arkiv

Brunskogs elektriska AB
Forshaga elektriska AB
Grava elektriska kraft AB
Grums stationssamhälles belysningsförening (FA)
Gunnarskogs elektriska AB
Hulteby belysningsförening
Nordmarks elektriska kraft AB
Ransäters elektriska andelsförening upa
Rinnefors elektriska kraftintresseförening
Sulviks elektriska ljusförening
Sunne elektriska AB
Södra Brattfors elektriska andelsförening
Tveta eldistributionsförening upa
Vagge elektriska andelsförening
Wermlands elektriska försäljnings AB
Vitsands elektriska AB
Våra elektriska förening upa
Åmots elektriska AB
Ölme elektriska andelsförening
Bruksbolagens arkiv
Kommunernas arkiv

Lästips

Bjurling, Oscar: Gullspåns Kraftaktiebolag 1906-1981: ett kraftföretags historia under tre kvartssekel. Örebro 1981.
Brunnström, Lasse: Elkraft & Kraftverk. Umeå 1992.
Drakos, Georg: När elektriciteten kom: om den svenska landsbygdens elektrifiering med exempel från Edsbyn i Hälsingland. Stockholm 1985.
Hjulström, Filip: Sveriges elektrifiering: en ekonomisk-geografisk studie över den elektriska energiförsörjningens utveckling. Uppsala 1940.

Forskning inom bolagen

Idag anser nog de flesta att det är självklart att man inom tillverkningsindustrier bedriver forskning och utveckling kring sina produkter. De stora värmländska bolagen inom papper-

och massa började att bygga upp forskningsverksamhet främst under 1910- och 20-talen. Järn- och stålindustrin var tidigare genom Jernkontoret och andra sammanslutningar.

Undersökningar borde göras kring hur man byggde upp dessa forskningsmiljöer. Hur använde man forskningsresultaten? Hur såg man på behoven av extern kunskapsförsörjning genom ingenjörer och annan kvalificerad arbetskraft? Sociala aspekter kan läggas på rekryteringen av denna arbetskraft. Punktvisa undersökningar bör vara möjliga att göra kring ett eller flera bolag.

Arkiv

Billerud, huvudkontorets dossierarkiv

Munkfors bruk

Mölnbacka-Trysil

Skoghallsverken

Uddeholm, centralförvaltningens dossierer

Lästips

Forskning och utveckling inom Billerud från slutet av 1950-talet och 25 år framåt: en dokumentation av sexton Billerudsforskare. Stockholm 2001.

Larsson, Ernst: Om forskning och forskningslaboratorier. Stockholm 1922.

Uddeholmaren, 1952:4-5. Forskningsnummer.

Fängelsetlivet

Att sitta i fängelse förknippas i regel med en negativ upplevelse. Det är ju helt naturligt en sluten värld, skild från samhället i övrigt. Svensk fångvård reformerades och humaniserades på 1840-talet då cellfängelserna inrättades. Den forskning som hittills gjorts har huvudsakligen inriktats mot de brottslingar som avtjänade sina straff. Lite har däremot gjorts kring det dagliga livet i cellfängelset. Man kan fundera över om tillgången till sjukvård och näringsriktig mat var rikligare än vad befolkningen utanför fängelsemurarna hade. Vilka aktiviteter eller arbetsuppgifter förekom? Vad går att finna ut om anstaltspersonalen?

Arkiv

Karlstads fångvårdsanstalt: B III (fängesläkarens rapporter med spislistor), B IV (fängelseprästens rapporter), D I a (direktörsorder), D II a (liggare rörande befattningshavare), D III p (sjukjournaler) samt F IV c (arbetsredovisningar).

Lästips

En annan historia: om dårarna, drinkarna, hjonen och fångarna genom tiderna. Stockholm 1979.

Foucault, Michel: Övervakning och straff: fängelsets födelse. Lund 1993.

Rudstedt, Staffan: I fängelset. 1994.

En brukspatron och omvärlden

Undersök de kontaktytor som brukspatron Carl Hammarhjelm (1822-1894) hade. Han var disponent i Mölnbacka-Trysil 1857-1882 och riksdagsman i ståndsriksdagarna 1853-1858 och 1862-1866 samt ledamot i första kammaren 1867-1884. I Nynäsarkivet II finns en omfattande brevsamling från ca 1850 och fram till hans död, med ett särskilt brevskrivarregister.

Brevsamlingen kan användas för att kartlägga vilka kontakter en man i Hammarhjelmssamhällsställning hade. Vad korresponderade man om? Hur såg man på den omvälvande utveckling som samhället genomgick under 1800-talets andra hälft?

Arkiv

Mölnbacka bruk
Mölnbacka-Trysil före 1939
Nynäsarkivet II, Carl Hammarhjelm

Lästips

Berggren, Axel: MT 1873-1948. Deje 1948.
Svenskt Biografisk Lexikon, band 18. Stockholm 1969-1971.

De kyrkliga kollektmedlen

De kyrkliga kollekterna har använts till många olika ändamål. Det vore av stort intresse om en undersökning gjordes av hur man disponerat kollektmedlen i olika församlingar och under olika tidsperioder. Man kan misstänka att kollektmedlen haft stor betydelse i lokala sammanhang, men detta återstår givetvis att undersöka. Handlingar om kollekt återfinns i alla kyrkoarkiv.

Arkiv

Kyrkoarkiv: serie L IV (Kollektränskaper) samt G II eller P (Kyrkojournaler och pålysningsböcker)

Lästips

Bergström, Carin: Lantprästen. Prästens funktion i det agrara samhället 1720-1800. Stockholm 1991.
Lext, Gösta: Studier i svensk kyrkobokföring 1600-1946. Göteborg 1985.

Bruktjänstemännens klassresa

Vid de olika bruken fanns en kategori av människor som rimligen kan tänkas ha hamnat i kläm mellan den högsta ledningen och arbetarna: brukstjänstemännen. Många av dem kom från relativt enkla förhållanden, men lyckades göra en klassresa. I många fall återvände de till en miljö de kände sedan barndomen: brukssamhället - nu dock i en annan funktion. Tjänstemännens situation kan vara intressant att undersöka närmare. Det bör vara möjligt att granska ett eller flera bolags tjänstemannastab för att erhålla en bild av den sociala och geografiska bakgrunden.

Arkiv

Tjänstemannarörelsens arkiv och museum i Stockholm (TAM)
Jernkontorets arkiv och bibliotek (Stockholm)
Tjänstemannaorganisationer (FA)
Bolagsarkiven: handlingar ang. personal
Wermlands och Dals bruksbetjenings enke- och pupillkassa
Värmländska ingenjörsföreningen (FA)

Lästips

Tjänstemännen över tiden: dokument och bilder i TAM:s arkiv. Stockholm 1989.
Tropp, Björn: Munkforsband: järnbruk och brukssamhälle i förändring 1945-1985. Stockholm 1995.

Arbetskraftinvandringen

Efter andra världskrigets slut kom många utländska medborgare till Värmland. En del arbetade under kortare perioder, andra stannade kvar och integrerades i samhället. Under 1940- och 50-talen arbetade många nationaliteter i de värmländska skogarna i bolagens revir, men även i brukssamhällena. Deras levnadsomständigheter skulle kunna studeras. Vilka var de? Varifrån kom de? Vad gjorde de? Vad gjorde arbetsgivarna och samhället för att ta emot dem? Tänk också på att det ännu inte är för sent att komplettera en undersökning med muntliga källor. Man kan även tänka sig att göra undersökningar i äldre tid, t ex kring invandringen av kvalificerade glasblåsare till de värmländska glasbruken.

Arkiv

Billeruds och Uddeholms skogsförvaltningar, revirarkiven

Eda glasbruk

Glava glasbruk

Häradsskrivarna, inkomstlängder med förteckningar över ej mantalsskrivna utländska medborgare

Liljedals glasbruk

Länsarbetsnämnden: utlänningsakter (ev. sekretess)

Landsfiskalernas arkiv: anmälningar om utlännings samt registerkort från Statens utlänningskommission

Lästips

Lundh, Christer: Från arbetskraftsimport till flyktinginvandring. Stockholm 1994.

Sicken turk: om invandrarnas svenska historia. Bygd och natur, årsbok 1990.

Företagsnämnden - forum för demokrati?

1946 slöt LO och SAF ett avtal om inrättande av företagsnämnder på arbetsplatserna. Företagsnämnderna skulle fungera som ett forum för medbestämmande och insyn i företagets verksamhet. De försvann när medbestämmandelagen (MBL) kom 1977. Genom bevarade protokoll från företagsnämnderna bör man kunna undersöka hur nämnderna fungerade. Fanns någon reell möjlighet att påverka situationen i ett företag från arbetstagarnas sida, eller fungerade nämnderna bara som arbetsgivarnas informationskanal? Fanns dialog mellan parterna även innan företagsnämnderna tillkom? Konflikt eller samförstånd? Är det kanske så att företagsnämndernas protokoll i själva verket är magra på information? Hur avspeglas i sådant fall relationerna i arbetsgivarens resp. arbetstagarnas egna arkiv?

Arkiv

Bolagsarkiv

Fackföreningsarkiv (FA)

Lästips

Björklund, Sven: 50 sammanträden i en företagsnämnd: en studie (Volvo Pentaverken). Skövde 1955.

Att bygga ett brukssamhälle

På kort tid byggdes brukssamhällena upp kring skogsindustrierna i Skoghall och Grums. Skoghallsverken tillkom åren omkring 1915, Gruvön anlades i Grums åren 1930. Det blev något av nybyggarsamhällena som tillkom med en omfattande inflyttning, och som en konsekvens därav även akuta krav på kommunal service såsom t. ex. skola och vård och drägliga bostadsförhållanden. Det vore av stort intresse att undersöka samspelet mellan

kommunen och bolagen kring de praktiska frågornas lösning. Kan man se skillnader mellan Uddeholm och Billeruds attityder?

Arkiv

Billeruds AB:s dossierarkiv samt styrelseprotokoll

Gruvöns bruks centralarkiv, Grums

Kommunala arkiv i Grums och Hammarö: t ex kommunalnämndernas och hälsovårdsnämndernas arkiv

Länsläkarens arkiv: årsberättelser för hälso och sjukvården samt sundhetsdiarier och korrespondens

Skoghallsverkens arkiv

Uddeholms AB: centralförvaltningens dossierer samt direktionens styrelseprotokoll

Lästips

Andersson, Ingvar: Uddeholms historia. Stockholm 1960.

Grums kommun - en kulturbygd. Grums 1993.

Hellspong, Mats: Borlänge: studie av ett brukssamhälle. Falun 1973.

Lunnemar, Mats & Hesselstedt, Jan-Olof: Skoghallstanken: från Stjernsfors till Skoghall. Skoghall 1991.

Kvinnor i småskolan

1872 startade landstinget ett småskoleseminarium i Karlstad, som skulle utbildade småskollärarinnor. Skolan flyttades till Kristinehamn 1915, och nedlades slutligen 1933.

Läraryrket öppnade en möjlighet till en yrkeskarriär. Ett litet arkiv finns bevarat, vilket bör kunna besvara frågor kring verksamhetens omfattning, organisation, målsättning, resurser samt ge pusselbitar kring de blivande lärarinnornas bakgrund.

Arkiv

Värmlands läns landstings småskoleseminarium: protokoll 1894-1931 samt examenscataloger 1893-1933

Lästips

Jonsson, K.G: Värmlands läns landstings småskoleseminarium 1873-1933. Kristinehamn 1933. Richardson, Gunnar. Svensk utbildningshistoria: skola förr och nu. Lund 2000.

Rummet vidgas: kvinnor på väg ut i offentligheten ca 1880-1940. Stockholm 2002.

Sellerberg, Ann-Mari: Kvinnorna på den svenska arbetsmarknaden under 1900-talet. Lund 1973.

Wikander, Ulla: Kvinnoarbete i Europa: 1789-1950: genus, makt och arbetsdelning. Stockholm 1999.

Föreningsaktiviteter i skolan

Vid läroverken och seminarierna fanns i varierande grad olika typer av föreningar som skulle tillvarata olika intressen. Över tid kunde dessa variera, alltifrån idrotts- och skytteföreningar till diskussionsklubbar. Undersökningar bör kunna göras av någon eller några av dessa föreningar för att analysera vilka arbetsformer man haft, vilka intressen som styrts och vilka som varit den drivande kraften bakom.

Arkiv

Karlstads folkskoleseminarium: Sällskapet Idun 1881-1889 (serie Ö IV a), Kamratföreningen Sylvia 1889-1963 (serie Ö IV b), gymnastik- och idrottsföreningen (serie Ö IV d),

seminarieläraryöreningen 1948-1964 (vol 19-20), konstföreningen 1949-1965 (vol 20) och hushållsföreningen 1918-1921 (vol 20).

Karlstads högre allmänna läroverk: skytteförening, historielärarnas förening, Värmlands läns förening för vapenövning, Samfundet Brödrafolkens väl, Föreningen målsmän och lärare, fritidshemmet (serierna A VI och Ö II).

Munkfors samrealskola: elevförbundet 1933-1935 (serie Ö I).

Torsby samrealskola: idrottsföreningen 1935-1941 (serie A VII)

Lästips

Richardson, Gunnar. Svensk utbildningshistoria: skola förr och nu. Lund 2000.

Schüllerqvist, Bengt: En lärares bildningsgång. En biografisk studie av ideal, tradition och praxis i svensk läroverksmiljö. Pedagogiska institutionen, Uppsala universitet 2003.

Åkerblom, Sigfrid. Läroverkselev i Karlstad: minnen från seklets början. Karlstad 1982.

Varuflöde över gränsen

Inför 100-årsjubileet av unionsupplösningen uppmärksammas de svensk/norska relationerna på nytt. Relationerna avspeglas i olika skikt i samhället. Ett konkret utbyte på lokal nivå, som funnits i alla tider, rör handel med olika varor. Sannolikt har en stor del av denna handel skett utan myndigheternas vetskap, varför den dokumentation vi har om handelns omfattning inte berättar hela sanningen. Dock kan det ändå ha sitt intresse att försöka kartlägga hur varuflödet över gränsen sett ut, kanske med nedslag både före och efter unionsupplösningen. Tullens arkiv är användbart för en sådan undersökning. Det finns ett kontinuerligt arkivmaterial från 1860-talet och ända in på 1990-talet. Årsberättelser från gränsposteringarna kan vara mycket intressanta i sammanhanget, då de också berättar om näringsgrenarna i distriktet samt ger allmänna iakttagelser om samhällsutvecklingen i stort.

Arkiv

Karlstads tullverks gränstullkammare: årsberättelser (serie F 1), handlingar om in- och utgående varor (serierna C 2, E 2 och F 2)

Gränsposteringar/tullstationer: ett antal olika lokala arkiv som kan komplettera gränstullkammarens arkiv

Lästips

Bengtsson, Richard: Tullarnas 1900-tal: en omvälvande historia. Stockholm 1999.

Ernvik, Arvid: Tullnärer, gränssidare och smugglare: bidrag till Värmlands äldsta tullväsens historia. Karlstad 1984.

Lersjö, Lilian: Att leva på gränsen. Examensarbete, Journalisthögskolan i Göteborg 1984.

Tullverket 1636-1986. Stockholm 1986.

Skolväsendet i kyrkans regi

Svenska kyrkans inflytande i Sverige har varit mycket stort på flera områden, inte minst när det gäller utbildning. Folkskolestadgan 1842 (SFS 1842:19) bekräftade på många håll något som redan inletts långt tidigare. Redan i 1686 års kyrkolag talas om skolundervisning, och ansatser till någon form av organiserad undervisning kan spåras i åtskilliga källor. I kyrkoarkiven berörs frågan om undervisning före folkskolestadgan i sockenstämmoprotokoll, räkenskaper eller särskilda skoldirektionshandlingar.

Från och med 1842 börjar skolstyrelser/skoldirektioner (senare skolråd) inrättas i de kyrkliga församlingarna i allt större omfattning. Den här utvecklingen kan följas i kyrkoarkiven. I serie K IV (med eventuella underserier) finner man protokoll och handlingar rörande skolväsendet.

Det kan röra sig om förteckningar över skolpliktiga barn, lärartjänster, reglementen m.m. I serie L II (med eventuella underserier) finner man räkenskaper rörande skolan. Exempel på sådana kan vara huvudböcker, kassaböcker och verifikationer.

Kyrkan kom att behålla ansvaret för folkskolan ända fram till 1930 års skolstyrelselag (SFS 1930:262). I de flesta fall, utom i de minsta församlingarna, innebar det att skolan kommunaliserades från och med 1932. 1954 ändrades lagen (SFS 1954:296) så att den obligatoriska skolan tillhörde den borgerliga kommunen. I vissa fall kan man alltså finna skolhandlingar i kyrkoarkiven ända in på 1950-talet.

Intressanta forskningsaspekter på arkivmaterialet skulle tex. kunna vara att jämföra skolväsendets utveckling före och efter folkskolestadgan i en eller flera församlingar. Församlingar kan väljas ur flera aspekter; små-stora, stad-land, jord-skogs-bergsbruk etc. Även de församlingar som hade kvar skolansvaret även efter 1930-talets reformer skulle kunna undersökas. Vilka församlingar hade kvar ansvaret för skolan och varför? Hur såg innehållet/formen på undervisningen ut? Fanns det skillnader/likheter mellan dessa församlingar och hur såg de i så fall ut?

De flesta församlingar har levererat sina skolhandlingar till Värmlandsarkiv. I övriga fall finns materialet kvar ute på respektive församling.

Lästips

Algotsson, Karl-Göran. Från katekestvång till religionsfrihet : debatten om religionsundervisningen i skolan under 1900-talet. Stockholm 1975.

Bergström, Carin. Skolmostrar och läsmästare: lärare på landet före folkskolereformen 1842. Stockholm 2000.

Liedman, Sven-Eric. Att förändra världen: det svenska 1800-talet speglat i C.A. Agardhs och C.J. Boströms liv och verk. Stockholm 1991.

Tegborg, Lennart. Folkskolans sekularisering 1895-1909 : upplösning av det administrativa sambandet mellan folkskola och kyrka i Sverige. Stockholm 1969.

Historiens vingslag i den regionala förvaltningen

Bränder, krig, sjukdomar och arbetslöshet – Länsstyrelsens arkiv utgör en outtömlig källa till den värmländska historien. Länsstyrelsen korresponderade med alltifrån Kungl. Maj:t och departementschefer till kommunala styrelser och enskilda personer. I korrespondensen finner man avtrycken av både små och stora händelser, från lokalt till globalt. Det är inte bara följderna av branden i Karlstad 1865 och 1930-talets lågkonjunktur som man kan finna spår av; även mer positiva processer avspeglas. Ett sådant exempel är den demokratiska utvecklingen i Sverige, som kan skönjas vid bland annat ständsriksdagens avskaffande 1866.

Korrespondensen i kombination med civilprotokoll, utslagskoncept, länskungörelser, femårsberättelser och i viss mån även räkenskaper utgör en bra grund för forskning utifrån flera olika perspektiv. Möjligheter finns att fokusera på såväl enskilda händelser som processer/trender/utveckling över tid genom en kvalitativ undersökning. Materialet lämpar sig för ett antal olika former av historieforskning: politisk, social, ekonomisk.

Länsstyrelsens arkiv var tidigare indelat i en kameral del (Landskontoret) och en del som hanterade alla övriga frågor som inte var av ekonomisk art (Landskansliet). I dessa två arkiv finns det material med bra täckning under perioden 1850-tal till 1950-tal. Länskungörelser

och femårsberättelser ingår inte i dessa arkiv, men finns också tillgängliga via Arkivcentrums forskarexpedition.

Lästips

Losman, Beata (red.). Arkiv i väst 2, Värmländska arkiv i landsarkivet i Göteborg. 1991.

Mårtenson, Sture. Värmlandsarkivalier i Göteborgs landsarkiv. 1956.

Olausson, Peter. Vägar till värmländsk historia. 1999.